

Illyés Gyula időszerűsége

Illyés Gyula könyvét a Szellem és erőszak címűt tíz év késéssel adták közre, azaz a könyv 1978-ban elkészült, de csak 1988-ban jelenhetett meg. Magas szintről származó tilalom volt a várakozás oka — derül ki a rövidke előszóból, amelyet egy papírocskára nyomtatva csatoltak a tanulmánykötethez. Azóta újabb évtized telt el, de Illyés Gyula gondolatainak aktualitása több mint húsz év múltán sem csökkent, mi több, talán azt mondhatjuk most értünk el oda, hogy a kárpát-medencei magyarság nyolcvan éves szétszakíttatása után újra felcsillanhat az egységesülés reménye, az a remény, ami Illyés tanulmányaiból is kiolvasható.

„A marxista pártok, elől az akkor még élő Lenin pártjával, történelmi bűnnek nevezték azt a békediktátumot, amely a magyar anyanyelvűek közül minden harmadikat — összesen több mint hárommillió lelket — más államokba helyezték... A magyar anyanyelvű közösség darabokra tört. Ilyen megrázkódtatás történelme során egyszer érte ezt a népet, Mohács után, amikor éppily módon szakadt három részre.

...Ismerjük a számításokat, mennyivel lett volna több magyar Mohács nélkül.

Lehet reális becslés, hogy a természetes szaporodás közös átlaga szerint a századunkban levált hárommillió ötven év folyamán mennyire nő természetes viszonyok között, a saját közösségében. Hozzávéve azok seregét, akik a rázkódtatások következményei miatt innen „tántorogtak” világgá, a katasztrófa világméretben párját ritkítja...” (Válasz Herdernek és Adynak)

A kommunisták egyik nagy bűne, hogy később, amikor ők kerültek hatalomra, nem hogy tudomást sem akartak venni egyik fő ideológusuk Trianonnal kapcsolatos, számunkra pozitív véleményéről, hanem mindent megtettek annak érdekében, hogy a felnövő nemzedékek tudatából kitöröljék az elszakított nemzetrészeknek még az emlékét is. Szinte minden határon túli magyarnak vannak olyan fájó emlékei (akár a közelmúltból is), amikor magyarországi nemzettársai lerohánozták, -ukránozták, -szerbezték, és az is többünk-

kel megesett, hogy Magyarországon járva nemzettársaink elcsodálkoztak azon, milyen jól tudunk magyarul. Vajon hol tanulhattunk meg ilyen jól?

A Trianon-tiltás ellentétes irányba is hatott (természetesen, hiszen az utódállamokban is a kommunisták voltak hatalmon): még napjainkban is sokan „átmennek a magyarokhoz”, március 15-e a „magyaroknak” valamilyen ünnepe, s olyankor munkaszüneti nap meg felvonulás van a „magyaroknál”.

A kommunisták másik nagy bűne a természetes szaporodás gátlása. Még belegondolni is rossz, hány millió megszületendő életet akadályozott meg a szocializmus liberális, abortuszbarát „gyermekvédelmi” törvénye, az egykezés mekkora pusztítást végzett a nemzetben.

„A számokkal mérhető meggyengülésnél szinte katasztrofálisabb lett, ami a nemzeti tudatot érte. Szellemi összetartó erő — a közérzés kohéziója — nélkül nincs nemzet...”

„...a Horthy-rendszerrel szemben szinte a szomszédos országok szellemével érzett közösséget. Masaryktól és Benestől több jót várt a nép a nemzet javára, mint a magyar állam irányítóitól.” (Válasz...)

Most, amikor a haza immár több mint egy évtizede letépte magáról az elnyomás béklyóit vajon most az ország nemzeti tudata jobb állapotban van-e, mint volt Trianon után? Igen, azt kell mondanunk, igen, s hinnünk, bízunk kell benne még akkor is, ha a média baloldali liberális hangadói ennek ellenkezőjéről szeretnének meggyőzni bennünket. Hinnünk kell benne, mert az elszakított nemzetrészek egyetlen megmaradási esélye a haza szeretete, vele való törődése, a közérzés kohéziója.

Hinnünk kell a nemzeti tudat ébredésében és lángolásában még akkor is, ha neves közéleti személyek Magyarországon napról napra annak a hazának a lejáratásán fáradoznak, amely közülük jónéhányat magába fogadott. Hinnünk kell és hiszünk még akkor is, ha ugyanezek a személyek akkor nem hallatták szavukat, amikor a román diktátor falvakat rombolt, embereket meghurcoltatott csak azért, mert magyarok; nem emel-

ték fel szavukat a szerb diktátor ellen, aki emberek százezreit tette földönfutóvá, mi több, a NATO-t szidta azért, mert bombázni merete Szerbiát.

Új Masarykok és új Benesek mindig is voltak és lesznek is. Vannak most is, és vannak olyanok is, akik tőlük több jót várnak a nemzet javára, mint a magyar kormány irányítóitól.

„...a XX. század derekán eszelősségének szabad utat engedve felelős államférfi — Benes — olyan kommentálással (a szavak súlyának olyan semmibe vevésével) foglaltatta kormányprogramba, majd törvénybe egy országrész magyarságának teljes jogfosztását, vagyis egy nép maradéktalan kiűzését, hogy a felelőtlen kórus rá évtizedekig az lett: vissza valamennyivel Ázsiába, ott a helyük, ahonnan éknek idefurakodtak.“ (Válasz...)

A kórus ma is hallatja hangját. Az ukránok a Tisza már-már menetrendszerű áradásakor azzal vádolták meg Magyarországot, hogy szándékosan árasztott el ukrán területeket. A szlovákok gyalázkodó falfeliratait, Petőfi szobrának meggyalázása nem újkeletű dolog, csupán folytatás. A románok oktatási törvénye ismét meggátolja a magyar egyetem létrehozását (még magyarországi pénzen is), az újvidéki Forum magyar kiadóház falán pedig állandó jelleggel ott virít a fölirat: Szerbia a szerbeké, magyarok kifelé!

Ebbe a sorba szépen illeszkedik a strasbourg-i románok körüli fölhajtás, de ide sorolhatjuk az Amnesty International jószándékúnak nem éppen nevezhető reklámhúzásait Hollandiában, majd a szomszédos Szlovéniában. Schröder kancellár se éppen mondható a jóindulat bajnokának a leendő EU-tagországok munkavállalóit illetően.

Illyés ezt is megírta még 1966-ban:

„Először is egy csődöt kell bevallanunk egymásnak és olvasóinknak; egy kudarcot kell tudatosítanunk.

Szellemi és irodalmi életünk nem is egy, hanem három — ha ugyan nem négy — nemzedékének egy vállalkozása szenvedett székértörést.

...Sem mire úgy elő nem készítettük az utánunk következő nemzedékeket, mint erre. Elhitettük velük, testvéri kezek fogadják majd a kinyújtott kezüket. Meleg pillantás gyúl pillantásukra, ha vigyázó szemüket immár nem Párizsra, hanem Pozsonyra, Bukarestre, Belgrádra vetik.

Mi erre más választ érdemeltünk volna, így kompromittálódunk áttételesen író voltunkban is. Emlékszem a pillanatra, midőn megtudtam, hogy a szlovákiai magyarok deportálásának kormánybiztosa az egyik neves szlovák költő; miniszteri felelőse pedig egy másik, nála

is jelentősebb költő. Költőként is kisebbnek éreztem magam.“ (Három levél)

„Nem először írom le a fájdalmas élményt. Nem kapunk viszonzó pillantást. Nálunk folyóiratok, mozgalmak alakultak nem kis részben azért, hogy a testvéri kényújtást kifejezzék. Ezúttal mi magyarok voltunk a rosszabb helyzetben, alul. Lehetett tehát úgy is látni: a kéz fölfelé nyúl. Vártuk, hogy odaát jelenik meg egy Ady, egy Bartók. Illetve, ha már megvan, lesz ide is szava.

Azt ígértem: a valóság talaján maradok, s most azt kérdelem, nem volt-e délibábos ábránd ez a remény is.“ (Elpuskázott tartomány) Hiú, délibábos ábránd volt a múlt század közepén és naiv ma is az, aki ilyen ábrándokat kerget. A benesi dekrétumok mind a mai napig érvényben vannak, még annak ellenére is, hogy a Magyar Koalíció Pártja jelenleg kormányzó koalíciós párt Szlovákiában, mi több, nélküle nem lehetett volna kormányt alakítani.

A Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége ugyancsak kormányzó koalíciós partner a román kormányban, ennek ellenére a románok hallani sem akarnak az egyházi (katolikus, református) vagyon visszaszármaztatásáról és a magyar tannyelvű egyetem megnyitásáról. S akkor még csak meg sem említettük az ellenzékinek számító Corneliu Vadim Tudor vagy a kolozsvári polgármester Gheorge Funar nyílt magyarellenességét.

Magyarország a 2000. október 5-ei fordulat előtt maximális támogatásban részesítette az ekkor ellenzéki szerb erőket, élükön a jelenlegi jugoszláv és szerb elnökökkel. Koštunica szövetségi elnöknek annak ellenére, hogy rövid uralkodása alatt sikerült a fél világot bejárnia, sokáig arra nem futotta az idejéből, hogy Magyarországon köszönő látogatást tegyen, pedig a Milošević-ellenes plakátokat ragasztgató fiatalokat ott készítették föl és többek között Budapestről sugározta adását a B-92 nevű belgrádi ellenzéki rádióadó, hogy más egyebet most ne említsünk.

Mivel köszönte meg az új szerbiai hatalom a magyarok szavazatait? Azzal, hogy első intézkedéseinek egyike a helységnévhasználati törvény életbeléptetése volt, azé a törvényé, amelyet a Szerbiai Alkotmánybíróság a miloševići érában nem hozott meg. Nevezetesen ez év eleje óta hivatalosan nem lehet Szabadkát, Zentát, Kanizsát magyarul megnevezni, hanem az összes helységnévet csupán szerb elnevezésükkel használhatja a hivatal, azaz példának okáért a jámbor délvidéki magyar továbbra is Szuboticán, Szentán vagy Kanyizsán születhet, járhat iskolába és szenderülhet jobblétre.

Irodalmi példánál maradva: nincs tudomásunk se szerb, se horvát, de még szlovén Cseres Tiborról sem, aki megírta volna a délvidéki magyarság hideg napjait. (És lehet, hogy tévedek, de hiányoznak a román, az ukrán és a szlovák Cseresek is!)

„A világon mintegy tizenöt-tizenhat millió magyar él. Ebből azonban csak tízmillió az ország területén, határain belül; a többi kívül, jelentékeny részben úgy tapadva a térképbéli országokra, mint kenyérre a héja. Jól oda kell néznünk, hogy a valóság és vele egy eltakarhatatlan kérdés határait lássuk.

A magyarok anyanyelve se nem germán, se nem szláv, se nem latin eredetű, rokonságban Európában csak a távoli finnkel és észtekkel van. A magyarok közül tehát minden harmadik nem ismervén vagy csak igen nehezen sajátíthatván el az övétől merőben más szerkezetű államnyelvet, számos — de számba mindmáig kellően nem vett — nehézséggel küzd.

...A nemzeti kisebbségek jogait semmiféle nemzetközi megállapodás nem védi. A békeszerződések ezeket, mint maguktól értetődőket, az egyéni jogok közé iktatták.

...Hiteles adatok, ellenőrizhető panaszok szerint több százezer, sőt millió lelket számláló kisebbségi lakosságnak nincs saját nyelvi egyeteme, illetve, ha volt, azt megszüntették.

...Gyakori — illetve mind számosabb a fölsorolható — pedagógiai balfogás, hogy már elemi iskolás gyermekek saját nyelvű tankönyveikben is saját őseikről mint barbár betolakodókról, alacsonyabb rendű pusztítókról tanulnak leckét — a valósággal ellentétet —, még az eleik által létrehozott építészeti remekekről is mint megannyi bűnjelről. Még élesebb pedagógiai eltévelyedés, ha a gyermekek már az ábécével nem a saját nyelvükön ismerkedhetnek meg. Európa legnagyobb számú nemzeti kisebbségének gyermekei közül több mint húsz százalék van ebben a helyzetben. Részben már a szülők „akaratóból”: ki ne vonná ki gyermekét, ha csak egy rá a mód, már-már apartheid sorsból? Hatalmas tájegységeken tűnik el a kisebbségi értelmiség: eladdig nemzetiségi városok hosszú sorában szűnik meg a kisebbségi műveltség minden működése.

Ez még nemcsak a kisebbségi és nemzeti, hanem elemi emberi jogok sérelmével jár. Nemegyszer torz helyzeteket teremtve. Egyanyanyelvű orvos és beteg csak tolmáccsal, mert csak a hivatalos nyelven beszélhet.

...Egy-egy nemzeti kisebbség — ahogy nemzet is —, azzal veszthet napjainkban versenyt, ha népszaporulatával végzetesen lemarad. Vagyis ha népe közös-

ségétől az egyén nem kap olyan tudatot, hogy utódai számára védelmet is kap: olyan közösséget, melyért egyenként is áldozatot hoz, aggodás nélkül: hittel a jövőben.“ (Válasz...)

Az albánok mintha ismerték volna Illyést! Persze nem kellett nekik ahhoz ismerniük egy távoli, magyar gondolkodót, hogy ösztönösen ráérezzenek: jövője csak annak a népnek lehet, amelynek tagjai képesek és mernek gyermekeket vállalni. Többek között ezért is beteg a nyugati világ: az egyik mint marcona katonák is gyámoltalanok — a holland békefenntartók bárgyún végignézték, ahogy a szerbek Srebrenicánál a boszniai háborúban a szemük láttára muzulmánok ezreit gyilkolták le. Egy sem akadt közülük, aki élete kockáztatásával próbálta volna megakadályozni a vérengzést, mert ha netalán életét veszti, kihal a család, nincs folytonosság. Az albánok pedig de facto függetlenítették magukat Szerbiától, s minden bizonnyal belátható időn belül sikerül nekik egyesíteniük a most még szétszabdalt albán területeket.

„Sok bajt látott parasztjaink hagytak ránk egy szép szót és szokást: kaláka. Szomszédi összefogással ingyen megsegíteni valakit a szüretben, az aratásban, a házépítésben. Béke tartósan ma már csak az állhat, ami ilyen szomszédi kalákában rakódik föl, hozatik tető alá.” (Válasz...)

Ez a kaláka kell most a kenyérszelet-Magyarországnak, hogy ismét összetartozzon az, aminek össze kell tartoznia, mert hazug ígérlet az utódállamok embersége és megtévesztő a hatalom gyakorlásából részt vállaló magyar pártok tevékenysége. Kérdés, hogy mennyi igazság van abban, amit Kasza József, a VMSZ elnöke szerbiai kormány-alelnökként Orbán Viktornak mondott, amióta az új szerb kormány van hatalmon, a vajdasági magyarok helyzete jelentős mértékben javult. Vajon mit sikerült elérni Szlovákiában, mit Romániában? Vajon a határon túli magyar politikai elit valóban az elszakított nemzetrészek érdekeit képviseli-e még, vagy már egészen más viszonylatokban gondolkodik és főképp érdekelt?

